

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ФОНЕТИКИ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ФОНЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Бігич О.Б.

Київський національний лінгвістичний університет

bigich_oksana@mail.ru

Among modern approaches to the methodology of teaching foreign languages there can be marked out the communicative, learner centred, competence, level-sensitive, cultural and reflexive ones. These approaches are specified in accordance with the formation of foreign phonetic competence on different stages of teaching foreign languages in comprehensive educational institutions – from primary to high school. The author singles out the most suitable technology providing students with the foreign phonetic competence typical of each approach.

Key words: *methodology of teaching foreign languages, modern approaches, phonetic competence, students.*

З-поміж складників іншомовної комунікативної компетентності, як запланованої мети навчання іноземної мови в загальноосвітньому навчальному закладі, виокремлюється фонетична компетентність, формування, розвиток і вдосконалення якої є практичною метою на всіх ступенях навчання іноземної мови – в початковій, основній і старшій школі.

Сучасна методика навчання іноземних мов і культур трактує фонетичну компетентність як здатність людини до коректного звукового й інтонаційного оформлення своїх висловлювань і розуміння мовлення інших, яка ґрунтується на взаємодії фонетичних навичок, знань й усвідомленості [2, с. 192]. Отже, складниками фонетичної компетентності є:

- фонетичні рецептивні (слухові) й репродуктивні (вимовні) навички – автоматизовані мовленнєві дії, які забезпечують коректне звукове й інтонаційне оформлення власного мовлення й адекватне сприйняття звукового й інтонаційного оформлення мовлення інших [2, с. 192-193];

- фонетичні декларативні й процедурні знання про фонетичну сторону мовлення: фонеми та їхні артикуляційно-акустичні характеристики, основні модифікації звуків у потоці мовлення, фонетичну організацію слів (склад, словесний наголос), інтонацію та її складники (мелодику, ритм, паузацію, наголос, темп, гучність, тембр), транскрипцію й інші умовні символи (залежно від іноземної мови) та графічні можливості відображення інтонації

[2, с. 193];

- фонетична усвідомленість – здатність учня розмірковувати над процесами формування своєї фонетичної компетентності й оволодівати вимовою, конструюючи систему власних фонетичних знань, свідомо реєструвати й розпізнавати звукові одиниці різних рівнів, їхні особливості й закономірності їх утворення і функціонування, ідентифікувати свій тип «мовця» й «учня», усвідомлювати переваги й недоліки свого типу щодо формування фонетичної компетентності, аналізувати фонетичну сторону свого мовлення й приймати рішення щодо наявності грубих відхилень від стандартної (нормативної) вимови, аналізувати їх причини, використовувати пропонувані вчителем ефективні шляхи подолання й усунення помилок [2, с. 194].

З-поміж сучасних підходів до формування іншомовної фонетичної й інших видів комунікативної компетентності вітчизняна методика навчання іноземних мов виокремлює комунікативний, особистісно-діяльнісний, компетентнісний, рівневий, рефлексивний і культурологічний підходи, які реалізуються шляхом використання різних технологій навчання. Водночас кожний підхід, з урахуванням його особливостей, передбачає найефективнішу для його реалізації технологію навчання іноземних мов.

Згідно з комунікативним підходом формування у школярів іншомовної фонетичної компетентності має носити комунікативний характер, тобто оволодіння учнями фонетичними засобами спілкування передбачає їх практичне застосування в таких видах мовленнєвої діяльності як аудіювання (рецептивні слухові навички) й говоріння (репродуктивні вимовні навички). На уроках і позакласних заходах з іноземної мови вчитель моделює навчально-мовленнєві ситуації реального спілкування й організує виконання школярами вмотивованих мовленнєвих дій з фонетичним матеріалом для вирішення комунікативних завдань, спрямованих на досягнення запланованих цілей і визначених намірів спілкування.

Зважаючи на комунікативну спрямованість фонетичних вправ і завдань, прийнятними для комунікативного підходу є інтерактивні технології навчання з властивими їм навчальними прийомами (групова розповідь, незавершене речення, мозкова атака, свічка, мікрофон, карусель, дерево рішень, займи позицію, броунівський рух, акваріум тощо), які забезпечують активний характер взаємодії учнів на засадах співпраці й співтворчості й спрямовані на досягнення поставлених цілей.

Особистісно-діяльнісний підхід до формування у школярів іншомовної фонетичної компетентності передбачає центрацію учня як активного суб'єкта учіння в процесі навчання іноземної мови. Вчитель враховує в межах

- особистісного складника рівень сформованості мотивів (зовнішні,

внутрішні, особистісні, негативні) кожного учня й рівень розвитку його когнітивних процесів, задіяних у фонетичному аспекті мовлення (мовленнєвий слух, різні види пам'яті, мислення, увага, уява) як об'єкти особистісного розвитку школярів;

- діяльнісного складника рівень сформованості навчально-стратегічної компетентності, зокрема вмінь учіння й стратегій формування іншомовної фонетичної компетентності як об'єкти діяльнісного розвитку школярів [1].

З огляду на ці об'єкти особистісного й діяльнісного розвитку школярів на уроках і в позакласній роботі з іноземної мови, доцільними в межах особистісно-діяльнісного підходу є технології індивідуалізованого й диференційованого навчання. Технологія індивідуалізованого навчання передбачає врахування індивідуальних психологічних особливостей учня, які зумовлюють ефективність оволодіння ним іншомовною фонетичною компетентністю. Технологія диференційованого навчання уможливорює формування іншомовної фонетичної компетентності за різними навчальними програмами на засадах автономного навчання.

Компетентнісний підхід до формування у школярів іншомовної фонетичної компетентності означає переорієнтацію іншомовної освіти з процесу на результат, зміщення акценту з накопичення фонетичних знань і навичок на формування в учнів здатності практично їх застосовувати в усних видах іншомовної мовленнєвої діяльності – аудіюванні й говорінні – в конкретних ситуаціях спілкування.

Рівневий підхід до оволодіння школярами іншомовною фонетичною компетентністю пов'язаний з визначенням рівнів її сформованості по закінченні ними початкової школи (рівень А1 «інтродуктивний»), основної школи (рівень А2 «середній»), старшої школи (нефілологічний профіль – рівень В1 «рубіжний», філологічний профіль – рівень В2 «просунутий»).

Грунтуючись на визначенні рефлексії як процесу моделювання тим, хто вивчає іноземну мову, навчальних і мовленнєвих дій, стратегій досягнення практичних цілей, пошуку альтернативних рішень, аналізу ефективності власного учіння та аудіювання й говоріння як усних видів іншомовної мовленнєвої діяльності, самоконтролю й самооцінки, рефлексивний підхід передбачає формування в учнів фонетичної усвідомленості.

Розроблений Радою Європи мовний портфель як засіб формування іншомовної комунікативної компетентності основною метою передбачає допомогти учням усвідомити, наскільки успішно вони оволодівають іноземною мовою, а які аспекти потребують цілеспрямованого розвитку й доопрацювання.

У межах компетентнісного, рівневого й рефлексивного підходів доцільним є використання технології «Портфоліо». В мовному портфелі

учень фіксує свої досягнення й досвід оволодіння іншомовною фонетичною компетентністю, які засвідчують його успіхи у вивченні іноземної мови.

Передбачаючи тісну взаємодію мови й культури її носіїв, культурологічний підхід до формування іншомовної фонетичної компетентності спрямований на формування у школярів лінгвосоціокультурної компетентності. Потенційні можливості її формування закладено в змісті такого етапу уроку іноземної мови як фонетична зарядка. Дотичні до теми уроку прислів'я, приказки, скоромовки, римування, загадки, вірші, пісні тощо уможливають знайомство школярів з автентичним матеріалом, відомим їхнім іншомовним ровесникам. Так, лімерики, клеріх'ю, акровірші, груки як малі віршовані форми слугують навчальним матеріалом для формування у школярів іншомовної фонетичної компетентності.

Найзапитанішою в межах культурологічного підходу є технологія «Діалог культур» як взаємопов'язане навчання школярів іноземної мови і культури, що забезпечує їм взаєморозуміння з іншомовними мовленнєвими партнерами, незважаючи на їхні особливості як представників інокультурних спільнот з численними розбіжностями й відмінностями.

Отже, комунікативний, особистісно-діяльнісний, компетентнісний, рівневий, рефлексивний і культурологічний підходи до формування іншомовної фонетичної компетентності передбачають використання сучасних технологій навчання іноземної мови, з-поміж яких виокремлюються найефективніші для їх реалізації інтерактивні технології, технології індивідуалізованого й диференційованого навчання, технології «Портфоліо» і «Діалог культур».

Перспектива подальших наукових розвідок передбачає дослідження сучасних засобів формування у школярів іншомовної фонетичної компетентності.

Література

1. Бігич О. Б. Особистісно-діяльнісний розвиток молодшого школяра на уроці іноземної мови / О. Б. Бігич : Монографія. – Вид. центр КНЛУ, 2010. – 138 с.
2. Бориско Н. Ф. Методика формування іншомовної фонетичної компетентності / Н. Ф. Бориско // Методика навчання іноземних мов і культур: теорія та практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / під ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2013. – С. 195-215.
3. Ніколаєва С. Ю. Підходи до навчання іноземних мов і культур / С. Ю. Ніколаєва // Методика навчання іноземних мов і культур: теорія та практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / під ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2013. – С. 81-89.